

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Кафедра іноземних мов

Інститут вищої освіти НАПН України
Київський університет імені Бориса Грінченка
Донбаський державний педагогічний університет
Українська асоціація когнітивної лінгвістики і поетики
Всеукраїнська асоціація з мовного тестування та оцінювання

ЯКІСНА МОВНА ОСВІТА
У СУЧАСНОМУ ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ:
ТЕНДЕНЦІЇ, ВИКЛИКИ, ПЕРСПЕКТИВИ

*Матеріали I Всеукраїнської
науково-практичної конференції
(Суми, 23–24 листопада 2017 року)*

Суми
Сумський державний університет
2017

4. Краткий словарь когнитивных терминов / Е.С. Кубрякова, В.З. Демьянков, Ю.Г. Панкрац, Л.Г. Лузина. – М.: Изд-во МГУ, 1996. – 245 с.
5. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія / О.О. Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2011. – 844 с.
6. Словник української мови: в 11 т. / Редколегія: І.К. Білодід (голова), Л.С. Паламарчук (заст. голови), А.А. Бурячок та ін. – К.: Наукова думка, 1970–1980. – Т. 1–11.
7. Oxford Dictionary for Advanced Learners. – Oxford: Oxford University Press, 2009. – 1907 p.
8. Słownik języka polskiego PWN: w 3 t. / Pod redakcją Mieczysława Szymczaka]. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2002. – Т. 1–3.

Силка А.А.

Сумський державний університет

ДИСТАНЦІЙНИЙ КУРС «UKRAINIAN» ДЛЯ АНГЛОМОВНИХ СТУДЕНТІВ: ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Дистанційне викладання української мови як іноземної (УМІ) – актуальна проблема мовної освіти. В Україні здійснюються певні кроки в практичному втіленні дистанційних курсів УМІ. Прикладами таких розробок є «Ukrainian as a Foreign Language» (Києво-Могилянська Академія), «Golden Gates to Ukrainian» (НТТУ «КПІ»), «Українська мова для іноземних студентів. Наукова сфера спілкування» (Вінницький національний технічний університет).

Авторський колектив кафедри мовної підготовки іноземних громадян завершив створення першої частини курсу української мови для англомовних студентів («Ukrainian»), що дистанційно навчатимуться в СумДУ за спеціальностями «Право», «Менеджмент», «Комп'ютерні науки та інформаційні технології».

Зміст, методи та особливості організації процесу дистанційного навчання визначають як загальнодидактичні, так і специфічні для цього виду освітньої діяльності принципи.

Загальнодидактичними принципами є науковість, системність, доступність, послідовність, відповідність державним освітнім стандартам. Стосовно викладання іноземної мови це ще й взаємозв'язок основних складників змісту мовної освіти – лінгвістичного, мовленнєвого, фахового та соціокультурного,

взаємопов'язаність формування навичок усіх видів мовленнєвої діяльності.

Специфічні принципи дистанційного навчання можна умовно розділити на три групи: 1) принципи, що враховують інтереси особистості як головного суб'єкта навчання; 2) принципи, що регламентують сам навчальний процес, визначають основні вимоги, які висуваються до змісту і методів дистанційного навчання; 3) принципи, що гарантують безпеку інформації та запобігання фальсифікаціям.

Специфічні принципи організації процесу дистанційного навчання витікають з таких характерних рис дистанційної освіти, як дистанціювання між викладачем та учнем, роз'єднання їх у часі і просторі; опосередкована взаємодія віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі; використання нових інформаційних технологій; інтерактивність, можливість двостороннього обміну інформацією; асинхронність, тобто можливість реалізовувати технологію навчання в різний час, за зручним для студента розкладом і в зручному темпі; особистісно-орієнтований характер навчання; інтернаціональність (можливість надавати освітні послуги громадянам інших країн чи навчатися за кордоном); економність (зниження витрат на підготовку фахівців) та ін.

Реалізація цих принципів під час підготовки дистанційного курсу «Ukrainian» була пов'язана з низкою методичних, організаційних, технічних проблем.

Українська мова як іноземна викладається в нашому університеті або як мова навчання (для студентів, що здобувають нею освіту), або як мова країни, де студенти перебувають під час навчання (для студентів, яким навчальні предмети викладаються англійською мовою). У другому випадку знання мови потрібне в першу чергу для соціально-культурної адаптації в Україні, спілкування за межами аудиторії, задоволення побутових та інших потреб. Студенти, які навчатимуться за англійськими програмами дистанційно, будуть жити у себе вдома, і вивчення української мови для них – лише вимога навчальних планів. Отже, необхідно було знайти мотивацію, яка б заохочувала студентів до вивчення української мови. З цією метою до першого модуля були включені дві теми: 1) «Ukraine. Sumy and the Sumy Region. Sumy State University»; 2) «Ukrainian Language, its phonetical and grammar peculiarities».

У першій темі викладені короткі відомості про географічне розташування України, її природні умови, ландшафт, клімат,

економіку, склад населення, найбільші міста, державні символи, систему освіти, культурні надбання, традиційні страви українців тощо. Текст уроку супроводжується англomовними картами, фотографіями, корисною для іноземців інформацією («About Ukraine», «Some interesting facts about Ukraine»), наприклад, щодо форми державного устрою, часового поясу, національної валюти, інтернет домену (ua), міжнародного телефонного коду України тощо. Текст містить посилання для перегляду короткого відеофільму про Україну. Аналогічно представлені в першому уроці відомості про Суми та Сумську область, Сумський державний університет, які також супроводжуються посиланнями на відеоматеріали.

У другій темі вміщено інформацію про українську мову як одну зі слов'янських, про органи мовлення, звуки та букви української мови, наголос, основні відмінності між українською та англійською мовами.

Обидві вступні теми викладено англійською мовою. Вони мають на меті сформувані загальні уявлення студентів з далеких від України країн про нашу державу та її мову, яку вони починають вивчати. Щоб заохотити студентів до опрацювання цих тем, уроки супроводжуються тестовими завданнями, в яких перевіряється рівень засвоєння знань. Тут і далі всі тестові завдання сформульовані англійською.

Починаючи з третього уроку, студенти вивчають звуки і букви української мови, знайомляться з лексикою, опановують поняття про типи інтонаційних конструкцій, моделі наголошування слів. Поступово додається граматичний матеріал. Для першого року навчання було відібрано такі граматичні теми, як число і рід іменників, поняття про відмінювання, особові та присвійні займенники, прикметники та їх узгодження з іменниками у роді та числі (на прикладах називного відмінка), числівники першого десятка, інфінітив та дієвідмінювання дієслів у теперішньому часі, творення імперативних форм. Студенти також знайомляться з деякими прислівниками (*близько, вдома, вже, зараз, потім, поряд, разом, там, тут*), необхідними для побудови речень з вказівкою на обставини, за яких відбувається подія чи явище (просторово-часовий континуум), питальними займенниками і прислівниками (*хто?, що?, який?, де?, як?*), стверджувальними та заперечними частками. На першому курсі не передбачене вивчення прийменників, оскільки з усіх відмінків студенти вивчають лише називний та кличний, що вживаються без прийменників. Щоправда, в дидактичних матеріалах

є чимало прикладів використання й знахідного відмінка, але тільки в тих випадках, коли його форми збігаються з називним.

Аспект розвитку зв'язного мовлення представлений завданнями, що передбачають продукування діалогів, відповіді на питання, опис малюнка тощо.

Реалізація такого принципу дистанційного навчання, як опосередкована взаємодія віддалених один від одного учасників навчального процесу в спеціалізованому середовищі, змусив авторів курсу звернутися до пошуку нетрадиційних підходів до формування навичок читання та письма. Як правило, дистанційні курси супроводжуються аудіофайлами, завдяки яким студент вчиться вимовляти звуки та слова іноземної мови. Ми забезпечили свої уроки відеоаудіофайлами, користуючись якими, студент не лише чує певний звук чи слово, а й бачить відповідну букву, слово, що вимовляється, пов'язуючи графічний образ з вимовою. У паузах він має можливість відтворити почуте й побачене, проговорюючи певний звук, склад, слово, словосполучення чи речення, імітуючи вимову й інтонацію викладача. У практичних завданнях студент читає відповідні уривки, записує аудіофайл та надсилає його на перевірку тьютору.

Англомовні студенти, що вивчатимуть УМІ дистанційно, не мають клавіатури з українськими літерами. Тому під час презентації курсу їм пояснюють, як користуватися віртуальною клавіатурою для введення українського тексту. Завдання, які виконуватимуть студенти, розраховані лише на сприйняття друкованих літер. Зворотній зв'язок, забезпечуваний технічними можливостями комп'ютера, теж передбачає тільки друкування відповідей, а не написання їх від руки. Через це ми відмовилися від традиційного навчання такому виду мовленнєвої діяльності, як письмо. Щоб компенсувати відсутність тренувальних вправ, пов'язаних з написанням слів, у дистанційному курсі передбачені завдання для самоконтролю типу: вставити пропущені букви в слова, що вивчаються (*бáт...ко, д...ти, ден..., сн...дáнок, взу...я*); набрати на віртуальній клавіатурі речення, вставивши закінчення прикметників (*Це (якій?) нов... інститут. Тут (яке?) червон... яблуко. Там (які?) інозémн... студéнти*) тощо. Такі завдання супроводжуються ключами-відповідями.

Велику увагу розробники курсу приділяють принципу візуалізації навчальних об'єктів. Практично кожне нове слово супроводжується кольоровим малюнком, під яким подане українське

слово та його переклад англійською мовою. Якщо в наступних уроках згадується раніше вивчене слово, воно ілюструється тим самим малюнком. У практичних завданнях студентам пропонується набрати на клавіатурі слова, що відповідають пронумерованим малюнкам, й надіслати свою відповідь тьютору. Так забезпечується зв'язок між графічним виглядом слова та його зоровим образом.

Тексти уроків містять також численні таблиці, схеми, що допомагають унаочнити, структурувати граматичний матеріал. Пропонуємо також малюнки із зображеннями певних ситуацій, які має описати студент.

Платформою дистанційного навчання передбачені різні форми контролю успішності студента. У кожному уроці подаємо завдання для самоконтролю, які готують студента для подальшого виконання тестів та проходження тренажерів. Більшість таких завдань супроводжуються прихованими ключами-відповідями, які студент може самостійно відкрити й здійснити самоперевірку.

Алгоритм дій, вміщений у вступній частині курсу, націлює студента на подальше виконання тестових і практичних завдань, проходження інтерактивних тренажерів. За ці види роботи студенти-дистанційники отримують визначену кількість залікових балів.

Платформою дистанційного навчання СумДУ передбачені кілька типів тестових завдань: вибір однієї правильної відповіді (наприклад: *Як українською мовою...?*; *Оберіть слова, що відповідають даній моделі наголошення...*); вибір кількох правильних відповідей (*Які літери позначають один звук...;* *Оберіть форму прикметника, який сполучається з іменниками...*), встановлення відповідностей або правильної послідовності об'єктів (*Яку стрілочку треба обрати, щоб показати правильну інтонацію в реченні?*); заповнення пропусків (*На місці пропуску надрукуйте правильну форму дієслова*). Кількість закладених у тестовій базі завдань перевищує кількість тестових завдань, які виконує кожний студент, щонайменше в три рази.

Сценарії інтерактивних тренажерів, передбачених попереднім плануванням дисципліни, розроблені викладачами і наразі перебувають у стадії програмної реалізації. Як правило, кожний тренажер складається з кількох кроків, які виконують студенти, наприклад, перетягують мишкою слова у потрібні клітинки таблиці, вибирають з випадного списку правильну відповідь, складають діалоги за зразком, ставлячи наведені в довільному порядку репліки на потрібні місця тощо.

Дистанційний курс завершується українсько-англійським словником вивченої лексики, що дає змогу студентові швидко знайти раніше вивчене але забуте слово.

Вважаємо, що підготовлений авторським колективом кафедри мовної підготовки іноземних громадян СумДУ дистанційний курс української мови для англomовних студентів (його перша частина) може бути використаний не тільки для навчання студентів з Шрі-Ланки й Туреччини, що передбачено укладеними університетом угодами, але й має перспективи подальшої реалізації. Сподіваємося, що крім освітніх завдань, які він покликаний виконувати, дистанційний курс «Ukrainian» сприятиме популяризації України та української мови у світі, розвитку академічної мобільності, залученню додаткового контингенту іноземних студентів до навчання в СумДУ.

Скарлупіна Ю.А.

Сумський державний університет

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Метою сучасної вищої освіти є формування всебічно розвиненої людини, здатної до подальшого вдосконалення знань. Зокрема, вивчаючи іноземну мову, студент повинен отримати високий рівень мовленнєвої компетенції, в сфері як професійного, так і щоденного спілкування.

Досягненню цієї мети може перешкоджати низька мотивація студентів, а також значні відмінності у рівні їх базової підготовки.

Одним зі шляхів подолання цих проблем може бути перехід до змішаної форми навчання, тобто поєднання традиційних аудиторних занять з використанням сучасних технологій, зокрема, взаємодією зі студентами в режимі онлайн. Це дозволяє, наприклад, спростити організацію самостійної роботи студентів, працювати з автентичними матеріалами, поживити процес аудиторної роботи тощо.

Впровадження сучасних методів викладання перетворює студента з пасивного «споживача» інформації на активного учасника навчального процесу, дає йому можливість діяти у тісній співпраці з іншими. В той же час, виконання групових завдань є практично неможливим для студентів, які з тих чи інших причин мають низький рівень базової іншомовної підготовки і дуже низький рівень мотивації, навіть при зацікавленості у майбутній професії. Сучасні